

Wstęp

Wiek XXI systematycznie buduje nowe sposoby myślenia, nie tylko stale przedefiniowując znane pojęcia, ale proponując zupełnie inną opcję patrzenia na świat. W 2012 roku określiłam ją – przenosząc zasadę działania stanów kwantowych z fizyki na obszar humanistyki – jako wytwarzanie „stanów splątania”¹. Nie wiedziałam wtedy jeszcze, jak dalece zacznie rozpadać się nasz świat: od widocznych coraz bardziej skutków zmian klimatycznych i kryzysów uchodźczych, przez wyniszczającą pandemię, do barbarzyńskiej wojny tuż za naszą granicą. Pisząc tę książkę, nie przewidziałam, jak nieoczekiwanie będą splątywać się różne zjawiska i czasy, przed jakimi problemami stanie świat i jakiej mocy nabierze w humanistyce kategoria stanów splątania – w perspektywie historii i polityki, w doświadczeniach etyki i estetyki, w wymiarach dystansu i afektu, w ujęciach pamięci i postpamięci, w przejawach refleksji i somatyczności.

*

Książka *Splątany świat* jest monografią naukową poświęconą zarysowi myślenia o literaturze i sztuce w nowych kategoriach wyprowadzonych z fizyki kwantowej, tj. splątania kwantowego (w splątaniu kwantowym cząstki rodzą się lub stają się ze sobą połączone w taki sposób, że ich właściwości są nierozzerwalnie skorelowane). W tym ujęciu „stany splątane” przestają być tylko metaforą. Kwantowy świat wytworzył prawa pozwalające na inne (współgrające z myśleniem perfor-

¹ Po raz pierwszy na temat zastosowania, zaczerpniętej z fizyki kwantowej, idei splątania kwantowego jako metody badania w szeroko pojętym literaturoznawstwie mówiłam w referacie „Performatywna historia literatury” wygłoszonym podczas XL Konferencji Teoretycznoliterackiej „Kulturowa historia literatury”, zorganizowanej przez Pracownię Poetyki Historycznej IBL oraz Katedrę Antropologii Literatury i Badań Kulturowych Wydziału Polonistyki UJ, Kościelisko, 25–28 września 2012 roku. Tekst ten ukazał się pod zmienionym tytułem jako „Zwrot dramatyczny” a literaturoznawstwo performatywne w „Przestrzeniach Teorii” 2012, nr 17 oraz jako *Performatywna historia literatury* w pokonferencyjnym tomie zbiorowym *Kulturowa historia literatury*, Kraków 2015. Por. także A. Krajewska, *Splątanie literackie*, „Przestrzenie Teorii” 2012, nr 17. O kategorii splątania pisałam potem wielokrotnie.

matywnym) działania w humanistyce, pozwalające zrozumieć świat w działaniu, uchwycić zmienność, antybinarność, przybliżyć zjawiska emergentne, określić równoczesność, różnorodność, płynność, niestabilność, niekonsekwencję jako zmienne cechy splątanego świata. Humanistyka, poszukując nowego języka, porzuca myślenie binarne, tak dobrze ugruntowane przez wieki w zachodniej kulturze schematy i dążenia odwołujące się do porządku, ładu, zasad systematyzujących. W naszym podejściu do świata coś pękło, coś się zmieniło. Humanistyka operująca pojęciem „stanów splątanych” stwarza podstawy nowego literaturoznawstwa jako dyscypliny otwartej będącej swoistą dramaturgią.